

23 april 2021

Lorenzo Tondo in Palermo en Sam Jones in Madrid

Miljaar, dat is een Caravaggio!

Het verhaal van een oude meester teruggevonden in Spanje

Kunsthandelaar Giancarlo Ciaroni probeerde een schilderij geprijsd voor € 1.500 te kopen voor € 500.000 te kopen - maar ontdekte dat verbijsterde eigenaren al twee aanbiedingen hadden gekregen van 3 miljoen euro.

Massimo Pulini had niet meer dan zes minuten nodig om te beseffen dat het kleine olieverfschilderij dat eerder deze maand in Madrid onder de hamer zou gaan met een richtprijs van € 1.500, - miljoenen waard zou kunnen zijn.

Op 24 maart om 21.48 uur ontving Pulini, een 63-jarige professor aan de *Accademia delle Scienze in Bologna*, per e-mail een verzoek voor een evaluatie. Afzender was een antiekhandelaar en vriend van Pulini, en bij de mail zat een foto van een helder olieverfschilderij van de gegeselde Christus.

Om 21.44 uur stuurde Pulini een antwoord dat door de hele kunstwereld zou weerklinken: "Verdomme! Dit is een Caravaggio! Waar heb je dat in godsnaam gevonden?"

Het nieuws verspreidde zich al snel dat een schilderij waarvan men dacht dat het kon worden toegeschreven aan de kring van een 17e-eeuwse Spaanse kunstenaar, in plaats daarvan had kunnen zijn geschilderd door de grote Italiaanse meester Michelangelo Merisi da Caravaggio.

Binnen twee weken hield het Spaanse ministerie van Cultuur, op advies van het Prado-museum in Madrid, een spoedvergadering om een exportverbod op te leggen. Het schilderij teruggetrokken van de veiling.

Pulini, behalve zelf schilder ook een gezaghebbend kunsthistoricus, vertelde The Guardian over zijn identificatie van het schilderij en zijn pogingen om het terug te brengen naar Italië, pogingen die uiteindelijk op niets uitliepen.

De e-mail was afkomstig van Giancarlo Ciaroni, de eigenaar van de prestigieuze Galerij *Altomani* in Milaan en een van de bekendste Italiaanse kunsthandelaren. De foto was hem bezorgd door een kunsthandelaar in de Zuid-Italiaanse regio *Basilicata* die ze gezien had in de online catalogus van het veilinghuis *Ansorena* in Madrid. "Ik heb jarenlang vriendschappelijke relaties onderhouden met honderden verzamelaars en kunsthandelaren", zei Pulini. "Ze sturen e-mails met foto's van schilderijen, vaak zonder tekst, met het impliciete verzoek de geldwaarde van het schilderij te bepalen of om gewoon te zeggen wat ik ervan vind."

Het schilderij werd in de online catalogus toegeschreven aan de kring van de 17e-eeuwse kunstenaar *José de Ribera*, zoon van een schoenmaker en een eminente volgeling van Caravaggio, maar Pulini was ervan overtuigd dat het van Caravaggio zelf was.

Werk van Caravaggio (Genua en Rome)

"Toen ik het schilderij zag, kon ik mijn ogen niet geloven", zei hij. "De schok was zo direct dat ik meteen wist dat dit een Caravaggio was. Het was alsof je iemand op straat ontmoette die je lange tijd niet hebt gezien. Het is moeilijk uit te leggen wat er op zo'n moment gebeurt, als je in een fractie van een seconde zo'n impressie krijgt. Het is vaak een kwestie van instinct. "

Ciaroni las het antwoord van Pulini en belde vervolgens de kunsthandelaar in Basilicata om hem op de hoogte te brengen van zijn voornemen om deel te nemen aan de veiling in Madrid, maar zonder Caravaggio te vernoemen en met de vraag de zaak met de grootst mogelijke discretie te behandelen. Zijn verzoek zou een enorm averechts effect blijken te hebben. Het wekte de argwaan op van de dealer en het bracht hem ertoe de foto naar Vittorio Sgarbi te sturen, een bekende Italiaanse kunstcriticus, parlementslid voor *Forza Italia* en goede vriend van de partijleider, Silvio Berlusconi. Net als Pulini vermoedde Sgarbi dat het schilderij een Caravaggio was.

"Ik zag het en besepte meteen dat het werk van Caravaggio is", zei Sgarbi tegen de pers. "Ik dacht ook dat ik het met wat fondsgelden terug zou kunnen halen naar Italië."

Niet uit zijn lood geslagen zette Ciaroni zijn zoektocht naar het schilderij voort en stuurde zijn zoon op 26 maart naar Madrid om het persoonlijk te bekijken. "We wisten dat als we het mee naar huis wilden nemen, we een geheime deal met de eigenaren zouden moeten sluiten voordat het schilderij op de veiling werd aangeboden," zei hij. "We waren er zeker van dat als het eenmaal in het openbaar werd getoond, andere experts zouden beseffen dat het een Caravaggio was."

Een paar dagen later slaagde Ciaroni erin om een ontmoeting te hebben met de eigenaren van het schilderij, drie broers en zussen die zeiden dat ze het van hun vader hadden geërfd, uit het kantoor van de directeur van veilinghuis *Ansorena* in Madrid. Ciaroni liet doorschemeren dat hij bereid was tot € 500.000 te betalen, nog altijd zonder zijn overtuiging te delen dat het een Caravaggio was.

Een detail uit de vermoedelijke Caravaggio in Madrid

Pas toen hij te horen kreeg dat de familie al twee afzonderlijke aanbiedingen van 3 miljoen euro had ontvangen, realiseerde hij zich dat het geheim was uitgekomen. De identiteit van de andere bieders is niet bekendgemaakt.

De eigenaren waren nu vastbesloten om het mysterie tot op de bodem uit te zoeken. Nadat ze eerst van plan waren het schilderij te veilen voor een inzetprijs van € 1.500 hadden ze nu drie enorme aanbiedingen.

'Ze waren in de war. Bijna bang,' zei Ciaroni. "Ik vroeg 15 minuten van hun tijd om de situatie uit te klaren en verzocht om toegang tot een fotokopieerapparaat, zodat ik hand-outs kon maken van een kort essay dat Pulini was beginnen schrijven onmiddellijk nadat ik de afbeelding van het schilderij had ontvangen."

In meer dan 16 pagina's identificeerde Pulini het werk als De Doornenkroning, door Caravaggio geschilderd als inzending voor een wedstrijd georganiseerd door de edelman *Massimo Massimi* in 1605.

"Ik verschafte heel specifieke details die bevestigden dat het schilderij het werk van Caravaggio was, zoals de neiging van het gezicht van Christus, het licht, het gezicht van de soldaat, dat lijkt op dat van

de Zieke Jonge Bacchus (Bacchino malato), een van zijn meest gevierde werken, 'zei Pulini. "Ik schreef het essay in een paar dagen en stuurde het naar Ciaroni."

Toen Ciaroni terugkwam met kopieën van Pulini's 16 pagina's tellende essay in zijn handen, nam de directeur van het veilinghuis het aan en begon hardop voor te lezen. De openingszin, geschreven in het Italiaans, stelde dat het schilderij een Caravaggio was.

'De gezichten van de eigenaren verbleekten,' zei Ciaroni. 'Ze waren sprakeloos. Ze waren meer dan overweldigd door emoties, ze waren perplex. Hun vader had het schilderij in de jaren zeventig gekocht en 50 jaar lang hadden ze geen idee dat wat in hun huis hing een Caravaggio was die gemakkelijk miljoenen waard zou kunnen zijn.'

In zijn essay probeerde Pulini ook de reeks gebeurtenissen te achterhalen van de reis van het schilderij van Italië naar Spanje. Caravaggio schilderde het in de zomer van 1605. Minder dan een jaar later, op de avond van 28 mei 1606, doodde hij een man, Ranuccio Tomassoni, in een illegaal duel en vluchtte uit Rome om zichzelf te redden van veroordeling (¹). Pulini gelooft dat *De Doornenkroning* het slachtoffer werd van een gangbare praktijk die destijds bekend stond als de "*veroordeling van de herinnering*": schilderijen of fresco's van kunstenaars die misdaden hadden gepleegd werden vernietigd of hun namen werden verwijderd uit de werken die ze hadden gemaakt.

Massimo Massimi heeft misschien besloten om zich van het schilderij te ontdoen en het in Spanje te verkopen, suggereert Pulini.

Een andere theorie betreft een naaste verwant van Massimi, kardinaal *Innocenzo Massimi*, die in 1623 de pauselijke ambassadeur in Madrid werd en mogelijk de tussenpersoon was voor de overdracht van het schilderij naar Spanje.

Vanaf het moment dat het schilderij deze maand van de veiling werd gehaald en niet meer mag worden geëxporteerd, heeft het extra bescherming gekregen van de regionale regering van Madrid. Die heeft het schilderij bestempeld als cultureel belangrijk. Het citeerde een voorlopig rapport van het Prado en stelde dat er "gegronde formele en documentaire redenen zijn om aan te nemen dat dit waarschijnlijk een origineel werk is van Michelangelo Merisi di Caravaggio". Hun experts wachten nog om het canvas te onderzoeken voor een definitief oordeel.

Wat er ook gebeurt, het is, zoals Pulini opmerkt, een wonder dat het schilderij het heeft overleefd en dat het intact is gebleven. "Het werd in meer dan 400 jaar nooit gerestaureerd", zei hij. "De restauratie, die naar ik hoop binnenkort zal gebeuren, zal de typische kleuren van Caravaggio en al zijn pracht weer tot leven brengen."

Vrijdag maakte *Colnaghi Gallery* in Londen, een van de oudste commerciële kunstgalerijen ter wereld, bekend dat het de restauratie en verkoop van het schilderij zou leiden en onthulde dat de eigenaar de drie kinderen waren van Antonio Pérez de Castro, oprichter van De IADE-designschool in Madrid en de kunstenaar Mercedes Méndez Atard.

Wat Ciaroni betreft, die zegt dat hij tegen de tijd dat hij zijn aanbod aan de eigenaren deed, zich realiseerde dat hij het niet langer kon kopen. "Het was een spannend avontuur", zei hij. "Gedurende een paar uur, toen ik op weg was naar Spanje, fantaseerde ik dat het al van mij was."

¹ Caravaggio staat bekend als een vechtersbaas die gefascineerd is door wapens. Hij maakt het zo bont dat hij zelfs in die tijd bekend staat als een 'gek'. Zo draagt hij op straat vaak een of twee zwaarden en messen. Toen hij, per ongeluk of expres, Ranuccio Tomassoni doodde, vluchtte hij naar Napels om de doodstraf te ontlopen.